

Araştırma Makalesi / Research Article

Etik Konum Ölçeği Kısa Formu (EPQ-5): Geçerlilik, Güvenilirlik ve Ölçüm Değişmezliği Analizi

Utku Güğercin¹, Meryem Derya Yeşiltas²

Öz

Etik Konum Teorisi'ne göre bireylerin ahlaki yargıları ve davranışları, etik ideolojilerindeki farklılıklara göre şekillenmektedir. Bu teoriden hareketle, bireylerin etik ideolojilerini ölçebilmek amacıyla 1980 yılında Etik Konum Ölçeği (EPQ) geliştirilmiştir. Ancak yıllar itibarıyla ölçeği kullanan çalışmaların bir kısmında, ölçeğin 2 boyutlu yapısının desteklenmediği, çok sayıda çalışmada ise düşük faktör yükleri sebebiyle ölçekten çıkarılan ifadeler olduğu görülmüştür. Bunun üzerine, ölçeği geliştiren Donelson R. Forsyth'ın da yazarı olduğu bir çalışmada (O'Boyle ve Forsyth, 2021), Etik Konum Ölçeği yeniden düzenlenmiş ve ölçeğin kısa formu oluşturulmuştur. Bu araştırmanın amacı, Etik Konum Ölçeği'nin Türkçe Kısa Formu'nun (EPQ-5) geçerliliğini ve güvenilirliğini analiz etmek ve ölçüm değişmezliğini test etmektir. Analiz sonucunda ölçeğin Türkçe formunun 2 boyutlu ve toplam 10 ifadeden oluşan yapısı doğrulanmıştır. Ayrıca ölçüm değişmezliği, cinsiyete dayalı çoklu grup doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Sonuçlara göre EPQ-5'in Türkçe formunun; şekilsel (biçimsel), metrik, skalar ve kısmi katı değişmezlik olmak üzere ölçüm değişmezliği koşullarını sağladığı görülmüştür. Dolayısıyla, EPQ-5'te yer alan idealizm ve görecilik boyutlarının, EPQ-5'in Türkçe formu kapsamında 5'er ifade ile ölçülebileceği sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak, EPQ-5'in Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Etik Konum, Etik İdeoloji, Kişisel Ahlak Felsefesi, Ölçüm Değişmezliği, Ölçme Eşdeğerliği.

The Short Ethics Position Questionnaire (EPQ-5): Analysis of Validity, Reliability, and Measurement Invariance

Abstract

According to Ethics Position Theory, individuals' moral judgments and behaviors are shaped by differences in their ethical ideologies. Based on this theory, the Ethics Position Questionnaire (EPQ) was developed in 1980 to assess individuals' ethical ideologies. However, in some studies that have used the questionnaire over the years, it has been observed that the 2-dimensional structure of the questionnaire is not supported. Furthermore, in many studies, some items have been removed from the questionnaire due to low factor loadings. Thereupon, in a study (O'Boyle & Forsyth, 2021) co-authored by Donelson R. Forsyth, who developed the EPQ, the questionnaire was revised and referred to as the EPQ-5. This research aims to analyze the reliability, validity, and measurement invariance of the Turkish form of the Short Ethics Position Questionnaire (EPQ-5). As a result of the analysis, the 2-dimensional structure of the Turkish form of the questionnaire, consisting of a total of 10 statements, was confirmed. In addition, measurement invariance across gender was examined using multi-group confirmatory factor analysis. The results showed that the Turkish form of EPQ-5 satisfies all the conditions of measurement invariance, including configural, metric, scalar, and partial strict invariance. Therefore, it has been concluded that the dimensions of idealism and relativism in the EPQ-5 can be calculated using 5 items each for the Turkish form of the EPQ-5. Consequently, the Turkish form of EPQ-5 was found to be a valid and reliable measurement tool.

Keywords: Ethics Position, Ethical Ideology, Personal Moral Philosophy, Measurement Invariance, Measurement Equivalence.

¹ Sorumlu Yazar (Corresponding Author) Doç. Dr., Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü, ugugercin@atu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7667-6256>

² Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, deryayesiltas@osmaniye.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5067-4538>

Atıf/Cite as: Güğercin, U. ve Yeşiltas, M.D. (2025). Etik konum ölçeği kısa formu (EPQ-5): Geçerlilik, güvenilirlik ve ölçüm değişmezliği analizi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2025, 43(3), 488-508.

© 2025 Hacettepe Üniversitesi.

EXTENDED SUMMARY

The growing prevalence of uncertainty in business life has amplified the importance of individual factors in ethical decision-making. In ambiguous situations, where rules are unclear and consensus is lacking, individual moral judgments become crucial (Turnipseed, 2002). These judgments have been linked to demographic variables, personal values, experiences, and personality traits (Hunt & Vitell, 1986; Jost et al., 2003; O'Boyle & Forsyth, 2021), emphasizing individual differences. Schlenker and Forsyth (1977) proposed, however, that the main distinction in ethical decision-making lies in individuals' ethical ideologies. Based on this, Forsyth (1980) developed the Ethics Position Theory (EPT).

According to EPT, individuals' moral beliefs and values form a "personal moral philosophy" that shapes their ethical evaluations (Forsyth & Nye, 1990). It posits that ethical positions differ across two dimensions: idealism and relativism (Forsyth, 2021). Idealism reflects decisions aimed at avoiding harm to others, while relativism reflects skepticism towards universal ethical principles (Özbek & Özer, 2012). Highly idealistic individuals prioritize others' welfare, whereas those with high relativism argue that universal moral standards are nonexistent (Forsyth, 2021).

Forsyth (1980) developed the Ethics Position Questionnaire (EPQ) based on these dimensions to identify differences in moral judgments. The scale has also been used in studies conducted in Turkey. However, its factor-structure remained unexamined until Güğerçin and Ay's (2017a) adaptation, which resulted in a 14-item version after excluding certain items with low factor loadings. This aligns with previous research in which items with insufficient factor loadings were similarly excluded. Moreover, the adaptation study identified a three-factor structure: idealism, relativism, and an additional dimension labeled validity. Interestingly, other studies have occasionally reported similar three-dimensional structures, including validity (Davis et al., 2001; Etter et al., 2006; Johari et al., 2012). Subsequent studies conducted in Turkey support the three-dimensional structure (Bayer et al., 2022; Güğerçin & Ay, 2017b; Güven, 2023; Sağtaş & Gülmez, 2019; Yeşiltaş & İmadoğlu, 2020). Building on all these findings, Forsyth and O'Boyle (2021) revised and shortened the EPQ, introducing the Ethics Position Questionnaire-5 (EPQ-5), which includes five items per factor. The new short version is conceptually more aligned with EPT, psychometrically more reliable, and easier to use. This study aims to evaluate the validity and reliability of the Turkish version of EPQ-5.

The study population consisted of public school teachers in Adana and Osmaniye, including those enrolled in or having graduated from non-thesis master's programs in Management and Organization. Teachers who received the survey from their colleagues were also included. Data were collected via convenience and snowball sampling methods through an online survey. After excluding 121 responses with missing or erroneous entries, 401 valid surveys remained for analysis.

The demographic characteristics of the participants were as follows: 242 (60.3%) were female, and 159 (39.7%) were male. Most are married 332 (82.8%), while 69 (17.2%) were single. Regarding work location, 243 (60.6%) were in Adana, and 158 (39.4%) in Osmaniye. In terms of age, 15 (3.7%) were 30 years or younger, 171 (42.7%) were between 31-40, 157 (39.2%) were between 41-50, and 58 (14.4%) were over 51. For total work experience, 75 (18.7%) had 10 years or less, 187 (46.6%) had 11-20 years, and 139 (34.7%) had over 20 years. Lastly, 126 (31.42%) had less than 10 years of managerial experience, 23 (5.74%) had over 10 years, and 252 (62.84%) had no managerial experience.

The survey form consisted of EPQ-5 and a personal information form. In EPQ-5, all items ranged from "1 = Strongly Disagree" to "5 = Strongly Agree". Güğerçin and Ay (2017a) conducted the validity and reliability analysis of EPQ in Turkish by translating all original items. Hence, their translations were used for the Turkish version of EPQ-5, refined with input from management and organization scholars. Although exploratory factor analysis (EFA) is essential in scale development, it remains crucial in adaptation processes as well, since a measurement tool may deviate from its intended structure in different cultures (Marsella et al., 2000). Thus, EFA was initially conducted. The results revealed that EPQ-5 retained a two-factor structure, aligning with the original form: idealism (5 items) and relativism (5 items).

Cronbach's alpha values indicated high reliability (Hair et al., 2019). The two-factor structure demonstrated acceptable to good fit indices. The findings confirm the scale's convergent and discriminant validity. Additionally, the EPQ-5 demonstrated configural, metric, scalar, and partial strict invariance across genders.

Philosophical discussions on ethics traditionally focus on deontological (rules-based) and teleological (consequence-based) models (O'Boyle & Forsyth, 2021). However, analyzing these models independently can hinder the understanding of moral judgments or behaviors. Forsyth (1980) developed EPT, which integrates concerns about "avoiding harm to others" and "adhering to universal ethical rules," aiming to eliminate the ambiguity in deontological

and teleological debates. The theory employs two dimensions: idealism and relativism (Barnett et al., 1996). The purpose of this study is to analyze the validity and reliability of the Turkish version of the EPQ-5, which measures the differences between individuals in terms of idealism and relativism, and to test measurement invariance.

The results suggest that the EPQ-5 Turkish version is a valid and reliable measurement tool. Studies using the original EPQ have often excluded items due to low factor loadings, compromising the scale's psychometric integrity and making it challenging to differentiate variance caused by ethical positioning from measurement differences (Heggstad et al., 2019). The use of EPQ-5 in Turkey is expected to improve consistency in ethical positioning research, providing a stronger methodological foundation for future studies in the country. In this study, the convergent and discriminant validity of the scale were tested; however, its predictive validity could not be assessed. This is considered a limitation, and future research is recommended to examine the predictive validity of the scale. Further validation and reliability testing of EPQ-5 across various Turkish samples is recommended.

GİRİŞ

İş hayatında belirsizliğin artmasına bağlı olarak, etik karar verme süreçlerinde bireysel unsurların önemi artmaktadır. Özellikle kuralların açık şekilde tanımlanmadığı, üzerinde fikir birliğine varılmamış olan, belirsizlik içeren durumlarda, karar vericinin bireysel ahlaki yargıları ön planda olmaktadır (Turnipseed, 2002). Literatürde söz konusu bireysel yargılar, demografik değişkenlerin yanı sıra kişisel değerler, deneyimler ya da karakter özellikleri gibi unsurlarla ilişkilendirilmiş, (Hunt ve Vitell, 1986; Jost vd., 2003; O’Boyle ve Forsyth, 2021) bu çalışmalarda ağırlıklı olarak etik karar alma sürecindeki bireysel farklılıklara odaklanılmıştır. Bu bağlamda Schlenker ve Forsyth (1977), etik karar verme sürecinde bireyler arasındaki temel farkın, etik ideolojilerde yattığını öne sürmüştür; Forsyth (1980) bu yaklaşımdan hareketle Etik Konum Teorisi’ni geliştirmiştir.

Etik Konum Teorisi (Forsyth, 1980) bireylerin ahlaki inançlarının, tutumlarının ve değerlerinin “kişisel ahlak felsefesi” (personal moral philosophy) olarak tanımlanabilecek bütünsel bir sistem oluşturduğunu, bireylerin ahlaki değerlendirmelerinin ve kararlarının bu sisteme göre şekillendiğini öne sürmektedir (Forsyth ve Nye, 1990). Türkiye’de yapılan sınırlı sayıdaki çalışmada Etik Pozisyon Teorisi olarak da ele alınmış olan Etik Konum Teorisi; bireylerin kişisel ahlak felsefelerindeki farklılıkların, idealizm ve görecilik (rölativizm) adlı iki temel ideoloji ekseninde oluştuğunu varsaymaktadır. Başka bir ifade ile bireylerin ahlaki yargılarındaki farklılıklar, idealizm ve görecilik düzeylerindeki farklılıklardan kaynaklanmaktadır (Forsyth, 2021).

İdealizm, gerçekleştirilen eylemlerin sonucunda başkalarının zarar görmemesi temeline, görecilik ise evrensel etik kuralların sorgulanması temeline dayanmaktadır (Özbek ve Özer, 2012). İdealizmde; bireyin, başkalarının refahına yönelik ilgisi (gerçekleştirilen eylem sonucunda diğer insanların zarar görüp görmemesi) ön plandadır. Bu yönüyle idealizm, insani ve vizyoner ideallere odaklanmaktadır. Görecilik ise genel kabul görmüş nitelikteki, evrensel kuralların varlığını sorgular (Mudrack ve Mason, 2020). Göreciliğe göre, bireyin etik davranışları evrensel kurallardan çok, içinde bulunduğu durumu nasıl algıladığına bağlıdır (O’Boyle ve Forsyth, 2021).

Etik Konum Teorisi’ne göre idealizmi yüksek bireyler başkalarının refahını temel alarak karar verirken, göreciliği yüksek bireyler ise ahlaki standartlara uymayı reddederek, her durumda geçerli olabilecek kuralların olamayacağını savunmaktadırlar (Forsyth, 2021). Teoriye göre, bireylerin idealizm ve görecilik düzeylerinin düşük ya da yüksek olması, etik konumlarını (ideolojilerini) belirlemektedir. Başka bir ifade ile idealizm ve görecilik düzeyleri, bireylerin etik konumlarını şekillendiren dört etik ideolojiyi ortaya çıkarmaktadır. Bu durum 2x2 şeklindeki bir matrisin eksenleri olarak düşünüldüğünde; durumculuk, mutlakçılık, öznelcilik ve istisnacılık olarak adlandırılan dört etik ideoloji ortaya çıkmaktadır. Tablo 1’de her ideolojiye ilişkin kısa açıklamalara yer verilmiştir. Forsyth (1980)’ın makalesinde yer alan tablo, Güğerçin ve Ay (2017b) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır.

Tablo 1: Etik Konum Teorisine Göre Etik İdeolojiler

	Yüksek Görecilik	Düşük Görecilik
Yüksek İdealizm	Durumcular Etik kuralları reddederler. Her durum için, her bir davranışın en iyi sonucu verip vermemesine bakarlar. Görecilik temellidirler.	Mutlakçılar En iyi sonuçların her zaman evrensel etik kuralları takip ederek alınabileceğini varsayarlar.
Düşük İdealizm	Özneciler Evrensel ahlaki değerlerden öte kişisel değerler ve bakış açılarının geçerliliğine inanırlar. Görecilik temellidirler.	İstisnacılar Ahlaki yargılarını oluştururken evrensel değerleri temel alırlar ancak istisnai durumlara göre bu değerlerin yeniden ele alınabileceği savunurlar. Faydacılık temellidirler.

Kaynak: Forsyth, 1980, s.176; Güğerçin ve Ay, 2017b, s. 36

Forsyth (1980), Etik Konum Teorisindeki iki boyuttan hareketle, bireylerin ahlaki yargılarındaki farklılıkları belirlemek için Etik Konum Ölçeği'ni (EPQ) geliştirmiştir. Ölçeğin, bireylerin etik konumlarını; ağırlıklı olarak kişisel değerler, din ve cinsiyet gibi değişkenlerle ilişkilendirirken kullanıldığı görülmüştür. Ölçek, yıllar itibarıyla pek çok farklı disiplindeki (örgütsel davranış, pazarlama, eğitim, vb.) çalışmada (ör. Barnett vd., 1996; Deng vd., 2023; Turan ve Çekiç, 2023) yaygın olarak kullanılmıştır. Ancak söz konusu çalışmaların bir kısmında (ör. Davis vd., 2001; Etter vd., 2006; Johari vd., 2012) ölçeğin 2 boyutlu yapısının desteklenmediği görülmüştür. Bazı çalışmalarda (ör. Cornwell vd., 2005; Johari vd., 2013; Redfern ve Crawford, 2004) da düşük faktör yükleri sebebiyle ölçekten çıkarılarak analize dahil edilmeyen ifadeler rastlanılmıştır. Öyle ki Forsyth ve Arkadaşları (2008) Etik Konum Ölçeği'ni kullanan çalışmaları analiz ettiklerinde, yaklaşık olarak her 5 çalışmadan birinde (%18,1) idealizm ölçeğinin, her 4 çalışmadan birinde (%22,9) ise görecilik ölçeğinin kısaltılarak (içerisindeki bazı ifadeler çıkarılarak) kullanıldığını tespit etmişlerdir. Bazı çalışmalarda (ör. Davis vd., 2001) da Etik Konum Ölçeği içerisindeki ifadelerin bir kısmının ne idealizmle ne de görecilikle bağlantılı olduğu, bu ifadelerin Etik Konum Kuramı çerçevesinde ayrıca değerlendirilmesi gereken bir boyut oluşturduğu ifade edilerek ölçeğin faktöryel yapısına ilişkin eleştiriler yapıldığı görülmüştür (O'Boyle ve Forsyth, 2021).

Özgün formu İngilizce olan ölçek, Türkiye'de de uygulanmıştır. Ancak ilgili çalışmaların pek çoğunda (ör. Elçi, 2005; Gökçe, 2014), yurt dışında gerçekleştirilen çalışmalara benzer şekilde, düşük düzeydeki madde-faktör korelasyonu sebebiyle ölçekten çıkarılan ifadeler rastlanılmıştır. Öyle ki ölçek genelinde toplam 20 olması gereken ifade sayısının (10 idealizm + 10 görecilik) toplam 10 ifadeye kadar düştüğü (5 idealizm, + 5 görecilik) tespit edilmiştir (ör. Özbek, 2012; Özbek ve Özer, 2012). Güğerçin ve Ay (2017a)'ın uyarlama çalışmasında da düşük faktör yükleri sebebiyle bazı ifadelerin ölçeğin nihai formundan çıkarıldığı, böylelikle ölçeğin Türkçe formundaki toplam ifade sayısının 14 olduğu görülmüştür. Ayrıca yazarlar, ölçeğin Türkçe uyarlama çalışmasında 3 boyutlu bir faktöryel yapı tespit etmişlerdir. Buna göre ifadeler, idealizm ve görecilik boyutları yanında doğruluk adlı üçüncü bir boyut altında da toplanmıştır. İlerleyen yıllarda ölçeğin Türkçeye uyarlanmış formunu kullanan çalışmalar da 3 boyutlu yapının desteklendiğini göstermiştir (Bayer vd., 2022; Güğerçin ve Ay, 2017b; Güven, 2023; Sağtaş ve Gülmez, 2019; Yeşiltaş ve İmadoğlu, 2020).

Özetle, ölçeğin gerek Batı toplumlarındaki gerekse Türkiye'nin de içinde bulunduğu diğer dünya ülkelerindeki kullanımı sonucunda elde edilen bulguların, ölçeğin özgün faktöryel yapısı ile

farklılaştığı görülmüştür. Nitekim, ölçeği geliştiren Forsyth'ın (1980) da yazarı olduğu bir çalışmada (O'Boyle ve Forsyth, 2021) ölçekle ilgili farklılaşan bulgulardan ve tartışmalardan hareketle, özgün formunda 2 boyut ve toplam 20 ifadeden oluşan Etik Konum Ölçeği revize edilerek kısaltılmıştır. Revize edilen ölçek, her bir faktöre bağlı olan ifade sayısından yola çıkarak (O'Boyle ve Forsyth, 2021) Etik Konum Ölçeği-5 (EPQ-5) olarak isimlendirilmiştir. Böylelikle, kavramsal olarak Etik Konum Teorisi'ne daha uygun, psikometrik olarak özgün formuna kıyasla daha güvenilir, son olarak da kısa olması sebebiyle kullanımı daha kolay bir ölçüm aracı oluşturulmuştur (O'Boyle ve Forsyth, 2021). Bu çalışmada, Etik Konum Ölçeği'nin Türkçe kısa formunun, geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olup olmadığının tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

2. YÖNTEM

2.1. Ölçeğin Türkçeye Uyarlanması Süreci

Etik Konum Ölçeği'ni Türkçeye uyarlayan Güğerçin ve Ay'ın (2017a) makalesi bu çalışma için temel alınmıştır. İlgili çalışmada ölçeğin; yönetim ve organizasyon alanındaki akademisyenlerin görüşleri doğrultusunda Türkçeye adapte edildiği, ardından ifadelerin anlam ve bütünlük açısından kontrol edilerek bir araya getirildiği ve taslak form oluşturulduğu ifade edilmiştir. Sonrasında yeniden İngilizce'ye çevirisi (back translation) gerçekleştirilen bu ifadelerin, ölçeğin özgün formundaki ifadelerle kıyaslandığı, düzeltmelerin ardından ölçek formunun bir kez daha Türkçeye çevrildiği görülmüştür. Yazarlar, ölçeğe son halini vermek için yönetim organizasyon alanında çalışan akademisyenlerin de görüşlerini almış, ifadelerin anlaşılabilirliğini değerlendirmişlerdir. Bu değerlendirmenin ardından Etik Konum Ölçeği'nin uyarlanma sürecine ilişkin olarak ön test aşamasına geçmişlerdir. Ön test analizleri neticesinde, ölçekten çıkarıldığında güvenilirliği yükselten ve düşük faktör yüküne sahip veya aynı anda iki faktöre bağlanan (binişik) ifadeleri esas uygulamaya dahil etmemişlerdir. Dolayısıyla ilgili ifadeler, ölçeğin nihai formunda yer almamış, bu sebeple ölçekteki ifade sayısının 14 olduğu görülmüştür.

Güğerçin ve Ay (2017a)'ın, ölçekten çıkardıkları ifadelerden 4'ünün EPQ-5'te de yer almadığı ancak 2'sinin EPQ-5'te yer aldığı görülmüştür. EPQ-5 kapsamındaki ifadeler, daha önce Güğerçin ve Ay (2017a) tarafından Türkçeye çevrilmiş olan orijinal Etik Konum Ölçeği'ndeki ifadelerle birebir örtüştüğü için, bu çalışmada ilgili ifadeler esas alınmıştır. İfadelerin kullanımı için yazarlardan onay alınmıştır.

Ölçeğin dilsel eşdeğerliği, orijinal dili olan İngilizce versiyonu ile Türkçe versiyonuna verilen yanıtlar karşılaştırılarak test edilmiştir (Boy Akdağ ve Tayfur Ekmekçi, 2024). Bu süreçte, EPQ-5'in orijinal dili olan İngilizce versiyonuna ve Türkçe'ye çevrilmiş versiyonuna verilen cevaplar arasında ayrışma olup olmadığının test edilmesi amacıyla her iki dile hakim katılımcılardan oluşan 24 kişilik bir denek grubundan, ölçeğin öncelikle İngilizce versiyonunu cevaplamaları istenmiştir. Yanlı cevap verilmesinin önlenmesi amacıyla 7 gün sonra aynı katılımcılardan, ölçeğin Türkçe formunu yanıtlamaları istenmiştir. Ölçek çevrimiçi anket yöntemi kullanılarak ilgili katılımcılara ulaştırılmış ve katılımlar bireysel olarak teyit edilmiştir. Ölçek, orijinalindeki gibi "1: Hiç Katılmıyorum" ve "5: Tamamen Katılıyorum" şeklinde sunulmuştur. Bu örneklem grubundan elde edilen verilerle ölçeğin her iki versiyonu için idealizm ve görecilik boyutlarının ortalamaları ile ölçeğin tamamına ait ifadelerin ortalamaları hesaplanarak ilişkili örneklem T testi (Paired Samples T Test) yapılmıştır. Analiz bulguları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: İlişkili Örneklem T Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Ölçek Dili	n	Ort.	S.S.	df	t	p
İdealizm Boyutu	Türkçe	24	4.53	.58	23	.091	.929
	İngilizce	24	4.54	.58			
Görecilik Boyutu	Türkçe	24	3.24	.91	23	.313	.757
	İngilizce	24	3.18	.84			
Etik Konum Ölçeği Kısa Formu (Genel)	Türkçe	24	3.88	.45	23	-.226	.824
	İngilizce	24	3.85	.43			

İlişkili örneklem T testinin bulguları katılımcıların, ölçeğin idealizm boyutu için ($t(24) = 0.91$; $p > .05$), görecilik boyutu için ($t(24) = 0.313$; $p > .05$) ve EPQ-5 geneli için ($t(24) = -0.226$; $p > .05$) ölçeğin Türkçe ve İngilizce versiyonlarına verdikleri yanıtların ortalama değerleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. Bu durumda ölçeğin Türkçe ve İngilizce versiyonlarında yer alan ifadelerin katılımcılar tarafından anlamsal açıdan bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmış, ölçeğin dilsel geçerliliği desteklenmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

Bireylerin etik konumlarını, mesleklerinden bağımsız olarak değerlendirmeyi amaçlayan Etik Konum Ölçeği, öğrenciler (Turan ve Çekiç, 2023), tüketiciler (Sağtaş ve Gülmez, 2019), özel ve kamu kurumları çalışanları (Stefanidis vd., 2023) gibi farklı gruplara uygulanmıştır. Bu çalışmanın evrenini ise Adana ve Osmaniye illerinde kamu okullarında görev yapmakta olan öğretmenler oluşturmaktadır. Örneklemine ise bu illerdeki kamu okullarında çalışan, Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi ile Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Yönetim ve Organizasyon Tezsiz Yüksek Lisans programlarına kayıtlı ya da bu programlardan mezun olmuş öğretmenler ile birlikte, öğretmenlerin anket formunu paylaştıkları meslektaşlarından araştırmaya katılmayı kabul edenler oluşturmaktadır. Veriler, online anket formunun paylaşılması yoluyla kolayda örneklem ve kartopu örneklem yöntemleri kullanılarak elde edilmiştir. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan Etik Kurul Onayı (Evrak Tarih ve Sayısı: 02.06.2023-E.122539) alınmıştır.

2021-2022 eğitim ve öğretim yılı itibarıyla, Osmaniye ve Adana'da görevli olan öğretmen sayısı 41.534'tür (Milli Eğitim Bakanlığı, 2023). %95 güven seviyesi ve $\pm 5\%$ örneklem hatası ile minimum örneklem büyüklüğü $n=381$ olarak hesaplanmıştır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2007). Veri temin süreci sonunda toplam 522 katılımcıya ulaşılmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini Adana ve Osmaniye illerinde görev yapan kamu sektöründeki öğretmenlerin oluşturması sebebiyle; araştırmaya bu illerin dışından katılan veya öğretmen olmayanların yanıtları ile birlikte eksik veya hatalı doldurulmuş olan anketler de dahil toplam 121 anket veri setinden çıkarılmış, analizler 401 geçerli anket ile gerçekleştirilmiştir. Söz konusu sayının, bu çalışmanın evrenini temsil edebilecek minimum sayının ($n=381$) üzerinde olduğu, ayrıca faktör analizi için de yeterli olduğu görülmüştür. Zira açıklayıcı faktör analizi için gerekli örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında, ölçekteki ifade sayısının en az 5 katı kadar örneklem olması önerilmektedir (Tavşancıl ve Keser, 2002). Araştırmada çalışılan örneklem sayısı, ifade sayısının yaklaşık 40 katı büyüklüğündedir ($401/10=40$). Tablo 3'te katılımcıların demografik özellikleri bulunmaktadır.

Tablo 3: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Sıklık	Yüzde	Medeni Hal	Sıklık	Yüzde	Görev Yeri	Sıklık	Yüzde
Kadın	242	60.3	Evli	332	82.8	Adana	243	60.60
Erkek	159	39.7	Bekar	69	17.2	Osmaniye	158	39.40
Toplam	401	100.0	Toplam	401	100.0	Toplam	401	100.0
Yaş	Sıklık	Yüzde	T. Çalışma Süresi	Sıklık	Yüzde	Yönetici olarak çalışma süresi	Sıklık	Yüzde
30 yaş ve altı	15	3.7	10 yıl ve daha az	75	18.7	10 yıldan az	126	31.42
31-40	171	42.7	11-20 yıl	187	46.6	10 yıl ve üzeri	23	5.74
41-50	157	39.2	20 yıl ve üzeri	139	34.7	İdari/ Yöneticilik Görevi Yok	252	62.84
51 ve üzeri	58	14.4	Toplam	401	100.0	Toplam	401	100.0
Toplam	401	100.0						

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama araçları; Etik Konum Ölçeğinin Kısa Formu (EPQ-5) ve kişisel bilgi formundan oluşmaktadır. O’Boyle ve Forsyth (2021) tarafından idealizm (5 ifade) ve görecilik (5 ifade) olmak üzere 2 boyutlu bir yapı olarak yeniden düzenlenen Etik Konum Ölçeği’nin Kısa Formu’nun Türkçe uyarlamasındaki ifadeler orijinalindeki gibi “1: Hiç Katılmıyorum” ve “5: Tamamen Katılıyorum” şeklinde 5’li Likert Tipi Ölçek kullanılarak puanlanmıştır. Daha yüksek puanlar, daha yüksek idealizm ve görecilik düzeyini ifade etmektedir. Son olarak, alanyazın araştırması sonucunda kişisel bilgi formu araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Bu form katılımcıları tanıtan cinsiyet, yaş, medeni durum, meslek, çalışılan kurumun türü, toplam çalışma süresi, idari görev olup olmadığı, çalışılan il gibi bilgileri içermektedir.

3. BULGULAR

3.1. Açıklayıcı Faktör Analizi

Açıklayıcı faktör analizi (AFA), ölçek geliştirme sürecinde uygulanması gereken bir adım olsa da bir ölçüm aracının farklı bir kültürde, ölçmeye çalıştığı yapıdan uzaklaşabildiği görülmektedir (Marsella vd., 2000). Doğrulayıcı faktör analizi’nin (DFA) yalnızca değişkenlerin yapısı daha önce bağımsız bir veriyle AFA kullanılarak incelenmişse kullanılabileceği önerilmektedir (Bandalos ve Finney, 2010). Bu nedenle öncelikle AFA’dan yararlanılmış, AFA’da maximum likelihood metodu ve Quartimax döndürme kullanılmıştır.

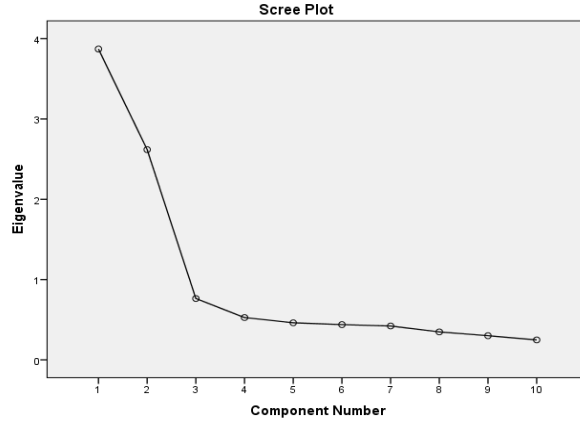
Örneklemin uygunluğunun test edilmesi için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem uygunluğu ve Bartlett’in küresellik testlerinden yararlanılmıştır. KMO Testi’nin genel olarak .50 veya üzeri olması beklenmektedir (Kalaycı, 2010). Ölçeğin KMO Testi sonucu .843>.50 olarak belirlenmiştir. Bartlett’in küresellik testi de anlamlıdır ($\chi^2= 1861.427$; $p<0.01$). Bu nedenle veri setinin faktör analizine uygun olduğu kabul edilmiştir. Bir katılımcının her ifade için aynı düzeyde görüş beyan etmesi olarak ifade edilen ‘yüzeysel verilen cevaplar’ (unengaged responses) sorununu aşmak amacıyla veriler incelenmiş, standart sapması “0” olan anketler veri setinden çıkarılmıştır.

AFA sonucunda, Etik Konum Ölçeği'nin Türkçe kısa formunun, özgün formuna paralel şekilde, gerek idealizmde gerekse görecilikte 5'er ifade olmak üzere 2 faktörlü bir yapı gösterdiği ortaya çıkmıştır. Toplam varyansın %64.894'ü açıklanmaktadır. Düşük düzeyde veya aynı anda birden fazla faktörde yer alan ifade bulunmamaktadır. En düşük faktör yükü .746 olmuştur (Tablo 4).

Tablo 4: Etik Konum Ölçeği'nin Kısa Formu'nun (EPQ-5) Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Ölçek İfadeleri	İdealizm	Görecilik	Açıklanan Varyans
1. İnsanlar, yaptıklarının başkalarına az da olsa zarar vermeyeceğinden emin olmalıdırlar.	.799		34.536
2.Elde edilecek fayda ne olursa olsun, başkalarının zarar görebileceği davranışlarda bulunmak yanlıştır.	.807		
3. İnsanlar, başka birine psikolojik veya fiziksel olarak asla zarar vermemelidirler.	.883		
4. İnsanlar, başkalarının saygınlığını ve refahını tehdit edebilecek eylemlerde bulunmamalıdır.	.852		
5. Bir eylem, eğer masum bir kişiye zarar verecekse yapılmamalıdır.	.789		
6. Neyin etik olup neyin etik olmadığı, duruma ve toplumlara göre değişir.		.746	30.359
7. Bir insanın ahlaki olarak gördüğü bir şey, bir başkası tarafından ahlak dışı olarak değerlendirilebilir.		.775	
8. Neyin etik, neyin etik dışı olduğu kişiye göre değiştiğinden 'herkes için geçerli etik kuralların ne olduğu' sorusu hiçbir zaman cevaplandırılmaz.		.820	
9.Ahlaki değerler kişiseldir, başkaları hakkında yargıya varılırken kullanılamaz.		.771	
10. Kişilerarası ilişkilerde etik hususlar karmaşık olduğundan bireylere toplumdan bağımsız olarak kendi etik kurallarını geliştirme hakkı verilmelidir.		.760	

AFA sonucunda ulaşılan boyutların öz değerlerinin çizgi grafiğinde gösterimi Şekil 1'de sunulmuştur. Ölçeğin iki faktörlü yapısı çizgi grafiğinde görülmektedir.

Şekil 1: Açıklayıcı Faktör Analizi Çizgi Grafiği

Veriler normallik bakımından incelendiğinde gerek Etik Konum Ölçeği'nin Kısa Formu'na ait ifadelerin gerekse de idealizm ve görecilik boyutlarının çarpıklık değerlerinin ± 3 ve basıklık değerlerinin ± 10 aralığında bulunduğu görülmekte ve verilerin normal dağıldığı kabul edilmektedir (Kline, 2011). İlgili değerler Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5: Tanımlayıcı İstatistikler ve Cronbach Alfa Değerleri

Boyutlar	Ölçek İfadeleri	İlgili İfade Silindiğinde Cronbach Alfa Değeri	Ort.	Std. Sapma	Çarpıklık	Basıklık
İdealizm	S1	.866	4.571	.6485	-1.897	5.091
	S2	.869	4.544	.7202	-1.768	3.340
	S3	.842	4.701	.6287	-2.643	8.237
	S4	.851	4.706	.5943	-2.598	8.697
	S5	.870	4.676	.6780	-2.689	8.330
	S6	.812	3.721	1.2437	-.829	-.328
Görecilik	S7	.802	3.863	1.1129	-1.072	.498
	S8	.784	3.357	1.2767	-.329	-1.017
	S9	.804	3.244	1.3380	-.139	-1.227
	S10	.809	3.274	1.2824	-.166	-1.118

İç tutarlılık ölçümünde ölçeğin 2 boyutu ve geneli için Cronbach Alpha değerleri hesaplanmıştır (Tablo 6). Ölçeğin gerek boyutları gerekse de geneli için Cronbach Alpha değerleri .800 ile .884 arasındadır. Bu sonuçlar alanyazında kesme değeri olarak ifade edilen .70'in üzerindedir ve yüksek düzeyde güvenilir olarak kabul edilmektedir (Hair vd., 2019). Ölçekten çıkarıldığında boyutların güvenilirliğini artıran ifadenin yer almadığı görülmektedir.

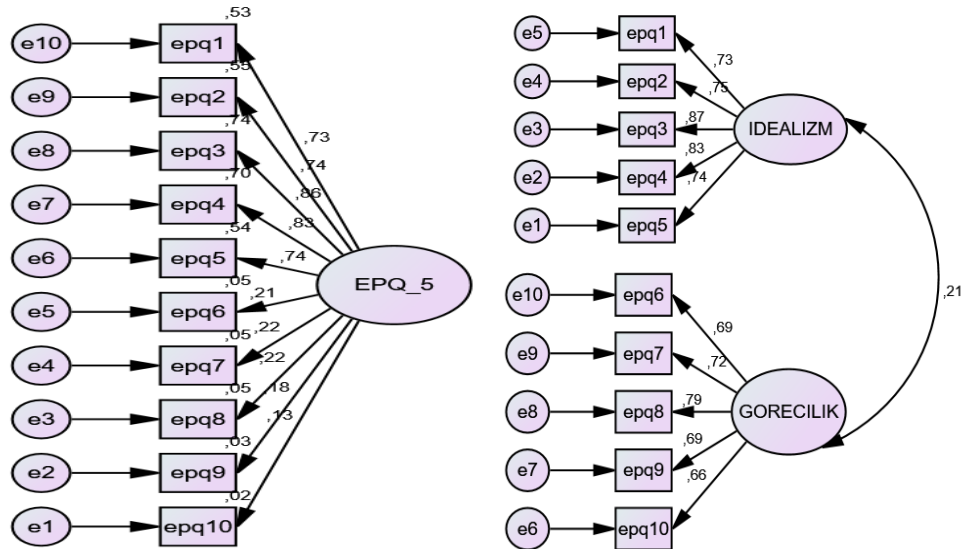
Tablo 6: Tanımlayıcı İstatistikler ve Cronbach Alfa Değerleri

	İfade Sayısı	Cronbach Alfa	Ort.	Std. Sapma	Çarpıklık	Basıklık
İdealizm	5	.884	4.6394	.54180	-2.375	8.084
Görecilik	5	.836	3.4918	.97312	-.424	-.110
Etik Konum Ölçeği Kısa Formu (EPQ-5)	10	.800	4.0656	.59797	-.713	1.123

3.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin ayrışma ve birleşme geçerliğinin test edilmesi için Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) kullanılmıştır. Gereken örneklem büyüklüğü çeşitli ölçütler göz önünde bulundurularak hesaplanmaktadır. DFA’da, örneklem büyüklüğünün (N) tahmin edilen parametre (q) değerlerine oranının (N:q) 10:1 ile 20:1 aralığında olması tavsiye edilmektedir (Hair vd., 2019; Kline, 2011). Araştırmanın örneklem büyüklüğünün 401, toplam ifade sayısının (tahmin edilen parametre sayısı) ise 10 olduğu düşünüldüğünde ilgili oranın $401/10= 40.1$ olduğu hesaplanmış ve gereken kriterin sağlandığı kabul edilmiştir.

Şekil 2: Etik Konum Ölçeği’nin Kısa Formu’nun Tek Boyutlu ve İki Boyutlu Doğrulayıcı Faktör Analizleri

DFA’da öncelikle modelin uyum iyiliği değerleri incelenmiştir (Tablo 7). Uyum iyiliğinin değerlendirilmesinde Hu ve Bentler’in (1999) ikili ölçüm sunumundan faydalanılmıştır. Buna göre TLI, BL89, RNI, CFI veya Gamma Hat ölçütlerinden biri ile SRMR ve RMSEA ölçütlerinin sunumu gerekmektedir. Ölçüm model iyiliğinin değerlendirilmesinde Meydan ve Şeşen (2011) ile Hu ve Bentler (1999) referans alınmıştır. DFA bulgularına göre tek boyutlu modelin gerek uyum iyiliği değerleri gerekse faktör yükleri bakımından kabul edilebilir olmadığı görülmektedir (Şekil 2 ve Tablo 7).

Tablo 7: Ölçüm Modeli Uyum İyiliği Sonuçları

Model Uyum Endeksi	CMIN/df	IFI	CFI	RMSEA	SRMR
Tek Boyutlu Model	22.026	.601	.599	.229	.2052
İki Boyutlu Model	3.310	.957	.957	.076	.0406
İyi Uyum Değerleri	≤ 3	$0.95 \leq$	$0.97 \leq$	≤ 0.05	$0.00 \leq \text{SRMR} \leq 0.05$
Kabul Edilebilir Uyum Değerleri	$\leq 4-5$	$0.94-0.90$	$0.95 \leq$	$0.06-0.08$	$0.05 \leq \text{SRMR} \leq 0.08$

Ölçeğin iki boyutlu yapısı incelendiğinde, bulgular modelin kabul edilebilir ve iyi uyum değerlerine sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin birleşme geçerliğinin değerlendirilmesi için faktör yükleri, ortalama açıklanan varyans (AVE) ve bileşik güvenilirlik katsayısı (CR) değerleri hesaplanmıştır. Ayrıca DFA sonucu elde edilen faktör yük değerleri incelenmiştir. İfadelerin faktör yük değerlerinin en az 0.5 ve üzeri olması gerekmekte, ancak 0.7 ve üzeri olması önerilmektedir (Hair vd., 2019). Nitekim iki boyutlu yapının faktör yükleri .719 ve üzeri değerlerdedir ve bu koşulu sağlamaktadır (Tablo 8). AVE değerinin 0.50'den, CR değerinin ise 0.7'den yüksek olması beklenmektedir (Hair vd., 2019). DFA sonucunda, ölçüm modelinde iki faktörün de AVE değerlerinin 0.50'den büyük olduğu belirlenmiştir. Bulgular incelendiğinde her iki boyutun CR değerinin de 0.70'den büyük değerlerde olduğu gözlemlenmiştir. Bulgular ölçeğin birleşme geçerliğine sahip olduğunu göstermektedir (Tablo 8).

Tablo 8: Doğrulayıcı Faktör Analizi Faktör Yükleri ve Korelasyon Analizi

Boyutlar	Ölçek İfadeleri	Faktör Yükleri	CR	AVE	√AVE	İdealizm	Görecilik
İdealizm	S1	.729	.89	.62	.78	1	1
	S2	.747					
	S3	.869					
	S4	.832					
	S5	.735					
	S6	.691					
	S7	.719					
Görecilik	S8	.793	.84	.51	.71	.180**	1
	S9	.693					
	S10	.663					

**p<0.001

Ayrışma geçerliğinin testi amacıyla iki yöntemden yararlanılmıştır. İlk olarak iki gizil değişken arasındaki korelasyon (r), AVE değerlerinin karekökü alınarak elde edilen değerler ile kıyaslanmıştır. İki gizil değişken arasındaki korelasyon değerinin, AVE değerinin karekökünden küçük olması beklenmektedir (Hair vd., 2019). İdealizm ve görecilik gizil değişkenleri arasındaki korelasyon .180 seviyesindeyken, AVE değerinin karekökü idealizm için .78>.18 ve görecilik için .71>.18 olarak hesaplanması sebebiyle, ayrışma geçerliliğinin de sağlandığı görülmüştür. İkinci yöntem olarak ise

ayırışma geçerliliğinin ölçülmesinde yeni bir yöntem olarak hem kovaryans hem de varyans temelli yapısal eşitlik modelinde kullanılabileceği ifade edilen heterotrait-monotrait (HTMT) oranına odaklanılmıştır (Henseler vd., 2015; Voorhees vd., 2016). HTMT oranının yüksek olması ayırışma geçerliliğinde bir sorun olduğunu göstermektedir. Eşik değerin belirlenmesinde farklı görüşler bulunmakla birlikte eşik değer olarak .90 veya .85' in alınması önerilmektedir (Hair vd., 2019; Henseler vd., 2015). Etik Konum Ölçeği'nin Kısa Formu'nun 2 faktörlü yapısının HTMT oranı .2115 hesaplanmış olup eşik değere uymaktadır ve ayırışma geçerliliği sağlanmaktadır. Bu bilgiler ışığında O'Boyle ve Forsyth'ın (2021) Etik Konum Ölçeği'ni (1980) revize ederek alanyazına kazandırdıkları toplam 10 ifadeden oluşan iki boyutlu kısa formun gerek birleşme gerekse de ayırışma geçerliği desteklenmiştir.

DFA ile doğrulanan EPQ-5'in 2 boyutlu yapısı, ölçüm değişmezliğini test etmek amacıyla cinsiyete göre değişmezlik açısından çoklu grup doğrulayıcı faktör analizi (ÇGDFA) ile de incelenmiştir. "Ölçme eşdeğerliği" (measurement equivalence) olarak da adlandırılan (Leitgöb vd., 2023) ölçüm değişmezliği (measurement invariance); farklı gözlem ve çalışma koşulları altında da olsa, bir olguya ilişkin olarak yapılan ölçümlerin, o olgunun aynı özelliğini ölçüp ölçmediğinin test edilmesidir (Horn ve McArdle, 1992). Ölçüm değişmezliğinin sağlanmadığı durumlarda, ölçüm sonuçlarının ampirik değeri tartışmalı hale gelebilmektedir (Schlägel ve Sarstedt, 2016). Zira ölçüm değişmezliği sağlanmamış ise farklı gruplara ait katılımcılardan elde edilen farklılaşan ölçümler, salt istatistikî farklılıklarla değil; katılımcıların, ölçümü yapılan olguyu farklı şekilde anlamlandırmalarıyla (interpretation) bağlantılı olabilir. Böylesi bir durumda, kullanılan ölçek sebebiyle ölçüm hatası ile karşılaşmış olur (Holden vd., 2020). EPQ-5'in Türkçe formunu kullanacak olan çalışmalarda, bu tip bir hata ile karşılaşılması için ölçüm değişmezliği analiz edilmiştir.

3.3. Ölçüm Değişmezliği Analizi

Ölçüm değişmezliği, ifadeler ve faktörler arasındaki ilişkiyi şekilsel (biçimsel) değişmezlik (configural invariance), metrik değişmezlik (metric invariance), skalar değişmezlik (scalar invariance) ve katı değişmezlik (strict invariance) olmak üzere hiyerarşik dört adımda test etmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu adımlardan,

- Şekilsel değişmezlik, gruplar arasında aynı yapıları ölçen aynı ifadelerin olduğunu;
- Metrik (zayıf) değişmezlik, aynı ifadelerin gruplar arasında aynı faktör yüklerine sahipliğini;
- Skalar (güçlü) değişmezlik, aynı ifadelerin gruplar arasında aynı faktör yüklerine ve kesme noktalarına (intercepts) sahipliğini;
- Katı değişmezlik ise aynı ifadelerin gruplar arasında aynı faktör yüklerine, kesme noktalarına (intercepts) ve hata varyanslarına sahipliğini ifade etmektedir. Bununla birlikte, katı değişmezliğin gruplar arasında yapısal parametrelerin karşılaştırılabilirliği üzerinde doğrudan bir sonucu olmadığından, uygulamalı çalışmalarda bu parametrenin değerlendirmeye dahil edilmediği durumlara rastlanılmıştır (Leitgöb vd., 2023; Meredith ve Teresi, 2006).

EPQ-5'in cinsiyetler arasındaki ölçüm değişmezliği ÇGDFA kullanılarak test edilmiş (Wu, Li ve Zumbo, 2007) olup ilgili ölçek ilk olarak şekilsel değişmezlik (configural invariance) testi ile incelenmiştir. Şekilsel değişmezlik farklı gruplara ait katılımcıların yapıları aynı şekilde kavramsallaştırdığı anlamına gelmektedir (Riordan ve Vandenberg, 1994). Eğer şekilsel değişmezlik mevcutsa, her gruptan toplanan veriler aynı sayıda faktöre ayrılmaktadır ve her faktörle ilişkilendirilen ifadeler aynıdır (Meredith, 1993). Şekilsel değişmezlik; (1) ölçülen yapılar çok soyut olduğunda, (2) kültürün, katılımcıların algıları üzerinde belirleyici bir rolü olduğunda, (3) farklı gruplardan katılımcılar farklı kavramsal referans çerçeveleri kullandıklarında ve yapılara farklı

anlamlar yüklediklerinde sağlanamayabilir (Riordan ve Vandenberg, 1994). Şekilsel değişmezlik testi için gruplar arasında hiçbir kısıtlama olmadan çoklu grup DFA yapılmıştır. Küçük örneklemelerde ortaya çıkabilecek uyumun, olduğundan düşük tahmin edilmesinin önlenmesi amacıyla TLI ve CFI değerlerine odaklanılmıştır. Şekilsel değişmezlik, literatürde önerildiği gibi uyum indekslerinden (CFI > 0.90, TLI > 0.90, RMSEA < 0.10) yararlanılarak genel model uyumu ile incelenmiştir (Cheung ve Rensvold, 2002; Du ve Tang, 2005). Tablo 9’da gösterildiği gibi, şekilsel değişmezlik testindeki uyum iyiliği sonuçları ($\chi^2 = 169.371$, $df = 68$, $\chi^2/df = 2.491$, CFI = 0.945, RMSEA = 0.061) kabul edilebilir uyum iyiliği değerlerine sahip olup model, cinsiyet grupları arasında benzerdir ve şekilsel değişmezlik şartı sağlanmaktadır. Dolayısıyla modelin her iki grupta benzer bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 9: Cinsiyete Göre Ölçüm Değişmezliği Analizi Sonuçları

Model	χ^2	df	CFI	TLI	RMSEA	SRMR	$\Delta\chi^2$	Δdf	P ($\Delta\chi^2$)	ΔCFI
Şekilsel	169.371	68	0.945	0.927	0.061	0.0422	-	-	-	-
Metrik	179.93	76	0.944	0.933	0.059	0.0435	10.559	8	0.22796	0.001
Skalar	190.712	84	0.942	0.938	0.056	0.0435	10.782	8	0.21436	0.002
Katı	244.013	94	0.919	0.922	0.063	0.0500	53.301	10	0.00000	0.023
Kısmi Katı	197.505	91	0.942	0.943	0.054	0.0488	6.793	7	0.45075	0.000

İkinci olarak, metrik değişmezlik testi gerçekleştirilmiştir. Metrik değişmezlik için şekilsel değişmezlik bir ön şarttır. Metrik değişmezlik, gruplar arasındaki faktör yükleri aracılığıyla yapının temel “anlamının denkliğini” sorgulamaktadır. Esas itibarıyla ifadelerin, gruplar arasında aynı şeyi ölçüp ölçmediğini test etmektedir. Bu çoklu grup analiziyle her grubun faktör yükleri eşit olacak şekilde sınırlandırılmaktadır (Collier, 2020). Metrik değişmezlik, tüm faktör yükleme parametrelerinin gruplar arasında eşit olması durumunda elde edilmektedir. Metrik değişmezlik, ki-kare değişimi ve uyum indekslerinin değişimi (ΔCFI , ΔTLI) kullanılarak incelenmektedir. Modeller arası uyum indekslerinin değişimi 0.01’den küçük veya eşit ise bu durum modeller arasında fark olmadığı; 0.01 ile 0.02 arasında ise modeller arasında şüphe uyandıracak farklılıklar olabileceği ve 0.02’den büyükse modeller arasında kesinlikle fark olduğu anlamına gelmektedir. RMSA ve TLI içinse bir karşılaştırma kriteri belirlenmemiştir (Cheung ve Rensvold, 2002; Vandenberg ve Lance, 2000).

Tablo 9’da sunulan cinsiyete dayalı metrik değişmezlik modelinin sonuçları ($\chi^2 = 179.93$, $df = 76$, $\chi^2/df = 2.368$, CFI = 0.944, RMSEA = 0.059) kabul edilebilir uyum iyiliğini göstermektedir. Kısıtlanmamış şekilsel uyum iyiliği değerleri ile kısıtlanmış metrik değişmezlik modeli uyum iyiliği değerleri ($\chi^2 = 179.93$, $df = 76$, $p = 0.00$, $\chi^2/df = 2.368$, CFI = 0.944, RMSEA = 0.059) arasındaki farklar incelenmiştir. Ki-kare değişiminin anlamlı olmaması gerekmektedir (Collier, 2020) ve bu şart sağlanmaktadır ($\Delta \chi^2 = 10.559$, $\Delta df = 8$, $p = 0.22796 > 0.05$). Ayrıca uyum indekslerindeki değişiklikler incelendiğinde ($\Delta TLI = 0.01$, $\Delta CFI = 0.00$), kısıtlanmamış ve kısıtlanmış ÇGDFA arasındaki farkların anlamlı olmadığı görülmüştür. Böylece EPQ-5’in metrik değişmezliği bakımından cinsiyete göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Buna göre grupların faktör yükleri de benzer şekildedir.

Üçüncü olarak skalar (güçlü) değişmezlik modeli incelenmiştir. Ölçek değişmezliği aşamasında kesme noktalarına (intercepts) gruplar arasında eşit olma sınırlaması getirilmiştir. Uyum indeksleri sonuçları ($\chi^2 = 190.712$, $df = 84$, $\chi^2/df = 2.270$, CFI = 0.942, RMSEA = 0.056) incelendiğinde, model uyum iyiliğinin sağlandığı görülmektedir. Skalar değişmezlikte; skalar modelin uyum iyiliği değerleri, metrik modelin uyum iyiliği değerleri ile karşılaştırılarak test edilmektedir. Gerçekleştirilen analiz sonucuna göre, ki-kare değişimi istatistiksel olarak anlamsızdır

($\Delta \chi^2 = 10.782$, $\Delta df = 8$, $p = 0.21436 > 0.05$). Model uyumu ($\Delta CFI < 0.01$) yüksek oranda bozulmuyorsa skalar değişmezliğin veriler tarafından desteklendiği varsayılmaktadır (Leitgöb, 2023). Sonuç olarak elde edilen veriler, skalar (güçlü) değişmezliğin, ölçeğin ve alt boyutlarının gruplar arasında aynı operasyonel tanıma sahip olduğunu ifade etmektedir (Cheung ve Rensvold, 2002).

Skalar değişmezlik destekleniyorsa, ölçüm değişmezliğini oluşturmanın son adımı, katı (strict) değişmezlik test etmektir. Katı değişmezlik hata varyanslarının eşitliğini ifade etmekte olup “artık (residuals) değişmezlik” olarak da isimlendirilmektedir. Katı (strict) değişmezlik modelinin incelenmesi amacıyla gruplar arasında faktör yüklerinin ve kesme noktalarının (intercepts) yanı sıra hata varyanslarının da eşitliği sınırlandırılmıştır. Katı değişmezlik modelinin uyum indeksleri sonuçları ($\chi^2 = 244.013$, $df = 94$, $\chi^2/df = 2.596$, $CFI = 0.919$, $RMSEA = 0.063$) incelendiğinde model veri uyumunun sağlandığı görülmektedir. Katı modelin uyum iyiliği, skalar modelin uyum iyiliği ile karşılaştırılarak gruplar arasında katı değişmezlik test edilmektedir. Ki-kare değişimi istatistiksel olarak anlamlı olup ($\Delta \chi^2 = 53.301$, $\Delta df = 10$, $p = 0.000 < 0.05$), model uyumu değişimi kesme değerinden yüksektir ($\Delta CFI = 0.023 > 0.01$). Bu nedenle katı değişmezlik bulunmamaktadır. Modifikasyon endeksleri, gruplar arasında ifade-3, ifade-4 ve ifade-5 için hata varyanslarının serbest bırakılmasının istenen model uyumu değişiminin sağlanmasına önemli ölçüde yardımcı olacağını göstermektedir. Bu ifadeler için hata varyanslarının serbest bırakılması ile kısmi katı değişmezlik modeli elde edilmiştir. Kısmi olarak elde edilen katı değişmezlik modeli uyumunun ($\chi^2 = 197.505$, $df = 91$, $\chi^2/df = 2.170$, $CFI = 0.942$, $RMSEA = 0.054$), katı değişmezlik modeline kıyasla önemli ölçüde iyileştiği gözlenmektedir. Skalar değişmezlik ve kısmi katı değişmezlik modelleri arasındaki ki-kare ve uyum iyiliği sonuçları değerlendirildiğinde farkın anlamsız ($\Delta \chi^2 = 6.793$, $\Delta df = 7$, $p = 0.45075 > 0.05$), model uyumu değişiminin de kesme değerinin altında ($\Delta CFI = 0.00 > 0.01$) olduğu görülmektedir. Bu sonuç, katı değişmezliğin kısmen mevcut olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak EPQ-5’in cinsiyete göre şekilsel, metrik, skalar ve kısmi katı değişmezlik özelliklerine sahip olduğu görülmüştür.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Etik konusu ile ilgili felsefi tartışmalar geleneksel olarak, deontolojik modelleri (ahlaki kuralları ve görevleri) ve teleolojik modelleri (davranışların sonuçlarını) temel alarak ilerlemiştir (O’Boyle ve Forsyth, 2021). Ancak bu modelleri birbirinden bağımsız şekilde ele alarak incelemek, insanların ahlaki yargılarını ya da davranışlarını açıklamada engel teşkil etmektedir. Bu noktadan hareketle Forsyth (1980) bireylerin, “başkalarına zarar vermemeye” ve “evrensel etik kurallara uyup uymamaya” yönelik hassasiyetlerini temel alarak Etik Konum Kuramı’nı geliştirmiştir. Kişisel ahlak felsefesi olarak da anılan bu kuram, idealizm ve görecilik olarak isimlendirilen iki boyutu kullanarak, teleoloji ve deontoloji temelli tartışmalardaki belirsizliği ortadan kaldırmayı hedeflemektedir (Barnett vd., 1996). Bu çalışmada; 1980 yılında bireylerin ahlaki yargılarındaki farklılıkları belirlemek için geliştirilmiş olan Etik Konum Ölçeği’nin (EPQ), O’Boyle ve Forsyth (2021) tarafından geliştirilen Türkçe kısa versiyonunun (EPQ-5) geçerliliğini ve güvenilirliğini analiz etmek ve ölçüm değişmezliğini test etmek amaçlanmıştır.

Analiz sürecinde, öncelikle AFA uygulanmıştır. Her ne kadar bu analiz ölçek geliştirme sürecinde uygulanması gereken bir adım olsa da bir ölçüm aracının farklı bir kültürde, ölçmeye çalıştığı yapıdan uzaklaştığı görülebilmektedir (Marsella vd., 2000). Bu nedenle öncelikle AFA’dan yararlanılmış olup analiz sonucunda; düşük faktör yüküne sahip, aynı anda birden fazla faktörde yer alan veya ölçekten çıkarıldığında güvenilirliği artıran ifadenin olmadığı görülmüştür. Gerek boyutların gerekse de ölçeğin genelinin içsel tutarlılığının kabul edilebilir seviyenin üstünde olduğu belirlenmiştir. DFA neticesinde de ölçeğin iki boyutlu yapısına ilişkin elde edilen bulgular, modelin

kabul edilebilir ve iyi uyum değerlerine sahip olduğunu göstermiştir. Ayrıca iki boyutlu yapının gerek birleşme gerekse de ayrışma geçerliği desteklenmiştir.

ÇGDFA ile test edilen cinsiyete göre ölçüm değişmezliği çalışmasının sonuçlarına göre de EPQ-5'in şekilsel (biçimsel), metrik, skalar ve kısmi katı değişmezlik özelliklerine sahip olduğu görülmüştür. Ölçeğin içeriğinin kadın ve erkek katılımcılar açısından benzer şekilde anlamlandırıldığı, cinsiyet grupları arasında faktör yükleri ve madde kesişimleri açısından benzerlik olduğu, dolayısıyla ölçüm değişmezliğinin sağlandığı görülmüştür. Dolayısıyla gerek idealizmin gerekse göreciliğin 5'er ifade ile ölçülebileceği bulgusu, EPQ-5'in Türkçe formu için de desteklenmiştir. Genel olarak bulgular, EPQ-5'in Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olarak kullanılabileceğini göstermiştir.

EPQ'nun orijinal formunu geliştiren Forsyth'ın (1980) da yazarı olduğu bir çalışmada (O'Boyle ve Forsyth, 2021), ilgili ölçeği kullanan araştırmalarda, düşük faktör yükleri sebebiyle ölçekten çıkarılarak analizlere dahil edilmeyen ifadeler olduğu belirtilmiştir. Ancak bu durumda, ölçeğin psiko-metrik yapısı bozulmakta, katılımcıların etik konumlarından kaynaklanan varyansı, ölçümdeki farklılıklardan kaynaklanan varyanstan ayırmak güç hale gelmektedir (Heggstad vd., 2019). Netice itibarıyla, EPQ'nun orijinal formu kullanılarak gerçekleştirilen farklı çalışmaların ortaya koyduğu farklı sonuçları değerlendirmek zorlaşmaktadır. Dolayısıyla EPQ-5'in Türkiye'de kullanılmasının, etik konum araştırmalarındaki ölçüme yönelik tutarlılığı artırması, Türkiye'deki etik konum araştırmalarına yönelik olarak daha güçlü bir metodolojik temel sağlaması beklenmektedir. Böylelikle EPQ-5'in Türkçe formu, ülkenin farklı alanlarındaki ve örneklemelerindeki bireylerin etik konumlarının anlaşılması konusunda alanyazına değerli katkılar sağlayabilir. Çalışmanın sonuçları uygulayıcılar açısından değerlendirildiğinde, ahlaki yargı farklılıklarını güvenilir şekilde belirleme imkanı sağlaması sebebiyle EPQ-5'in Türkçe formunun uygulayıcılara, bireylerin ahlaki yargılarını önceden tespit etme ve proaktif çözümler üretme fırsatı tanıyacağı düşünülmektedir.

EPQ'nun özgün formu, yıllar itibarıyla Türkiye'de farklı alanlarda ve farklı örneklemelerden veri temin ederken kullanılmıştır. Kavramsal olarak Etik Konum Teorisi'ne daha uygun, psikometrik olarak özgün formuna kıyasla daha güvenilir, son olarak da kısa olması sebebiyle kullanımı daha kolay bir ölçüm aracı olan EPQ-5'in (O'Boyle ve Forsyth, 2021) Türkçe formunun da geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş olan bir kısa form olarak Türkiye'de ilerleyen yıllarda gerçekleştirilecek çalışmalarda kullanılması umut edilmektedir. Çalışmada ölçeğin birleşme ve ayrışma geçerliği test edilmiş ancak, yordayıcı geçerlilik test edilememiştir. Bu durum, çalışmanın bir kısıtı olup gerçekleştirilecek çalışmalarda yordayıcı geçerliliğinin test edilmesi önerilmektedir. Ayrıca, EPQ-5 kullanılarak elde edilecek sonuçlar, diğer ülkelerdeki benzer çalışmalarla ilişkilendirilerek, etik konum konusundaki kültürler arası farklılıklar araştırılabilir.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı

Bu araştırma için Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 02.06.2023 tarih ve E.122539 sayılı kararı ile etik kurul onayı alınmıştır.

Yazar Katkıları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkıda bulunmuştur.

Çıkar Çatışması

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Teşekkür

We would like to express our sincere gratitude to Prof. Donelson R. Forsyth for his invaluable feedback during the preparation of this paper. His insights have shed light on our path. We hope the meticulous design and thoughtful construction of the EPQ-5 not only provide a robust tool for data collection but also enhance the depth and precision of the analysis processes. We also thank the reviewers and the editor for their valuable comments, which helped us improve the quality of this paper.

Bu makalenin hazırlanması sırasında verdiği değerli geri bildirimler için Prof. Dr. Donelson R. Forsyth'a en içten şükranlarımızı sunarız. Görüşleri, yolumuza ışık tuttu. Titiz şekilde tasarlanmış ve özenle oluşturulmuş olan EPQ-5'in, yalnızca veri toplama için elverişli bir araç olmakla kalmayıp aynı zamanda analiz süreçlerinin derinliğini ve hassasiyetini de artıracaklarını umut ediyoruz. Ayrıca, bu makalenin niteliğini geliştirmemize katkı sağlayan değerli görüşleri için hakemlere ve dergi editörüne de teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

- Akdağ, L. B., & Ekmekci, Ö. T. (2024). Siber incelemeye yönelik tutumlar ölçeğinin Türkçe'ye uyarlama geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 670-691. <https://doi.org/10.20491/isarder.2024.1817>
- Bandalos, D. L., & Finney, S. J. (2010). Factor analysis: Exploratory and confirmatory. In G. R. Hancock & R. O. Mueller (Eds.), *The reviewer's guide to quantitative methods in the social sciences* (pp. 93-114). Routledge.
- Barnett, T., Bass, K., & Brown, G. (1996). Religiosity, ethical ideology, and intentions to report a peer's wrongdoing. *Journal of Business Ethics*, 15(11), 1161- 1174. <https://doi.org/10.1007/BF00412815>

- Bayer, N., Çalı, A., Uzuntarla, Y., & Özkan, D.V. (2022). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin etik konumlarının verilen eğitime göre karşılaştırılması: Bir vakıf üniversitesi örneği. *Journal of Institute of Economic Development and Social Researches Journal*, 10 (30), 1-12. <https://doi.org/10.31623/ikad073001>
- Cheung, G. W., & Rensvold, R. B. (2002). Evaluating goodness-of-fit indexes for testing measurement invariance. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 9(2), 233- 255. https://doi.org/10.1207/S15328007sem0902_5
- Collier, J. (2020). *Applied structural equation modeling using AMOS: Basic to advanced techniques*. Routledge
- Cornwell, B., Chi Cui, C., Mitchell, V., Schlegelmilch, B. Dzulkiflee, A., & Chan, J. (2005). A cross-cultural study of the role of religion in consumers' ethical positions. *International Marketing Review*, 22(5), 531-546. <https://doi.org/10.1108/02651330510624372>
- Davis, M. A., Andersen, M. G. & Curtis, M.B. (2001). Measuring ethical ideology in business ethics: A critical analysis of the ethics position questionnaire. *Journal of Business Ethics*, 32(1), 35-53. <https://doi.org/10.1023/A:1010701417165>
- Deng, D., Ye, C., Wu, F., Guo, Y., Li, H., & Wang, C. (2023). Effect of organizational ethical self-interest climate on unethical accounting behaviour with two different motivations in China: The moderating effect of Confucian ShiZhong Thinking. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10 (1), 1-13. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01995-2>
- Du, L., & Tang, T. L. P. (2005). Measurement invariance across gender and major: The love of money among university students in People's Republic of China. *Journal of Business Ethics*, 59, 281- 293. <https://doi.org/10.1007/s10551-004-6395-4>
- Elçi, M. (2005). *Örgütlerde etik iklimin personelin vatandaşlık davranışlarına etkileri* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü
- Etter, S., Cramer, J. J. & Finn, S. (2006). Origins of academic dishonesty: Ethical orientations and personality factors associated with attitudes about cheating with information technology, *Journal of Research on Technology in Education*, 39(2), 133-155. <https://doi.org/10.1080/15391523.2006.10782477>
- Forsyth, D. R. (1980). A taxonomy of ethical ideologies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39(1), 175. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.39.1.175>
- Forsyth, D. R. (2021). Moral relativists resist health mandates during the COVID-19 pandemic. *Personality and Individual Differences*, 175, 110709. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.110709>
- Forsyth, D. R., & Nye, J. L. (1990). Personal moral philosophies and moral choice. *Journal of Research in Personality*, 24(4), 398-414. [https://doi.org/10.1016/0092-6566\(90\)90030-A](https://doi.org/10.1016/0092-6566(90)90030-A)
- Forsyth, D. R., O'Boyle, E. H. Jr., & McDaniel, M. A. (2008). East meets west: A meta-analytic investigation of cultural variations in idealism and relativism. *Journal of Business Ethics*, 83(4), 813-833. <https://doi.org/10.1007/s10551-008-9667-6>
- Gökçe, A. T. (2014). Öğretmenlerin farklı bilgi uçurma tercihlerinde belirleyici olan değer yönelimleri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 51-64. <https://doi.org/10.24315/trkefd.230225>

- Güğerçin, U., & Ünal, A. Y. (2017a). Etik konum ölçeği'nin faktör analitik yapısı: Banka çalışanları üzerine bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35(4), 53-78. <https://doi.org/10.17065/huniibf.372386>
- Güğerçin, U., & Ay, Ü. (2017b). Etik konumun örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etkisi: etik konum kuramı çerçevesinde bir analiz. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 19(32), 34-46.
- Güven, S. (2023). *Bilgi ifşası, bireysel etik değerler, örgütsel bağlılık ilişkisi: Seyahat işletmesi çalışanları örnekleminde incelenmesi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Hair, Jr. J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2019). *Multivariate data analysis*. 8th Edition, Cengage Learning EMEA
- Heggestad E. D., Scheaf D. J., Banks G. C., Monroe Hausfeld M., Tonidandel S., & Williams E. B. (2019). Scale adaptation in organizational science research: A review and best-practice recommendations. *Journal of Management*, 45(6), 2596–2627. <https://doi.org/10.1177/0149206319850280>
- Henseler, J., Ringle, C. M. & Sarstedt, M. (2015). A new criterion for assessing discriminant validity in variance-based structural equation modeling. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 43, 115–35. <https://dx.doi.org/10.1007/s11747-014-0403-8>
- Holden, G. W., Gower, T., & Chmielewski, M. (2020). Methodological considerations in ACEs research. In, G. Asmundson, & T. O. Afifi (Eds.), *Adverse childhood experiences: Using evidence to advance research, practice, policy, and prevention* (pp. 161–182). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-816065-7.00009-4>
- Horn, J. L. & McArdle, J. J., (1992). A practical and theoretical guide to measurement invariance in aging research. *Experimental Aging Research*, 18 (3–4), 117–144. <https://doi.org/10.1080/03610739208253916>
- Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
- Hunt, S. D., & Vitell, S. (1986). A general theory of marketing ethics. *Journal of Macromarketing*, 6(1), 5–16. <https://doi.org/10.1177/027614678600600103>
- Johari, R. J., Sanusi, Z. M., İsmail, A. H. (2012). Exploratory factor analysis of the ethical orientation scale. *Asian Journal of Accounting and Governance*, (3), 1-11. <https://doi.org/10.17576/ajag-2012-3-6511>
- Johari, R., Sanusi, Z. M., Rahman, R., & Omar, N. (2013). Auditors' independence, experience and ethical judgments: The case of Malaysia. *Journal of Business and Policy Research*, 8(1), 100-119.
- Jost, J. T., Glaser, J., Kruglanski, A. W., & Sulloway, F. J. (2003). Political conservatism as motivated social cognition. *Psychological Bulletin*, 129, 339-375. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.3.339>
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. 5. Baskı. Asil Yayın Dağıtım.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. Guilford.

- Leitgöb, H., Seddig, D., Asparouhov, T., Behr, D., Davidov, E., De Roover, K., & van de Schoot, R. (2023). Measurement invariance in the social sciences: Historical development, methodological challenges, state of the art, and future perspectives. *Social Science Research*, 110, 102805. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2022.102805>
- Levenson, H. (1981). Differentiating among internality, powerful others, and chance. *Research with the Locus of Control Construct*, 1, 15–63. <http://dx.doi.org/10.1016/B978-0-12-443201-7.50006-3>
- Marsella, A. J., Dubanoski, J., Hamada, W. C., & Morse, H. (2000). The measurement of personality across cultures historical, conceptual, and methodological issues and considerations. *American Behavioral Scientist*, 44(1), 41-62. <https://doi.org/10.1177/00027640021956080>
- Meredith, W. (1993). Measurement invariance, factor analysis, and factorial invariance. *Psychometrika*, 58, 525– 543. <https://doi.org/10.1007/BF02294825>
- Meredith, W., & Teresi, J. A. (2006). An essay on measurement and factorial invariance. *Medical Care*, 44(11), 69-77. <https://doi.org/10.1097/01.mlr.0000245438.73837.89>
- Meydan, C. H., & Şeşen, H. (2011). *Yapısal eşitlik modellemesi AMOS uygulamaları*. Detay Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2023). *Öğretmen Sayısı*. 20 Kasım 2023 tarihinde <https://istatistik.meb.gov.tr/OgretmenSayisi/Index> adresinden alınmıştır.
- Mudrack, P. E., & Mason, E. S. (2020). A relativistic approach to moral judgment in individuals: Review and reinterpretation. *Business Ethics: A European Review*, 29(2), 403-416. <https://doi.org/10.1111/beer.12263>
- O’Boyle, E. H, Forsyth, D. R. (2021). Individual differences in ethics positions: The EPQ-5. *Plos One* 16(6), e0251989. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0251989>
- Özbek, V. (2012). *Bireysel belirleyicilerin algılanan etik problem ve etik niyetler üzerindeki etkisi: Küçük işletmelerde bir uygulama* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü.
- Özbek, V. & Özer, G. (2012). Küçük işletme sahiplerinin dindarlık düzeyleri, etik ideolojileri ve algıları arasındaki ilişkiler. *Balıkesir University Journal of Social Sciences Institute*, 15(27), 169-188.
- Redfern, K., & Crawford, J. (2004). An empirical investigation of the influence of modernisation on the moral judgements of managers in the People’s Republic of China. *Cross Cultural Management: An International Journal*, 11(1), 48-61.
- Riordan, C. M., & Vandenberg, R. J. (1994). A central question in cross-cultural research: Do employees of different cultures interpret work-related measures in an equivalent manner? *Journal of Management*, 20, 643–671. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2016.06.004>
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80(1), 1–28. <https://doi.org/10.1037/h0092976>

- Sağtaşı, S., & Gülmez, M. (2019). Tüketiciden tüketiciye (C2C) e-ticaret uygulamalarında alıcı ve satıcıların etik karar alma sürecini belirleyen faktörler: Türk ve Alman üniversite öğrencileri üzerine bir uygulama. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 7(18), 147-184.
- Schlägel, C., & Sarstedt, M. (2016). Assessing the measurement invariance of the four-dimensional cultural intelligence scale across countries: A composite model approach. *European Management Journal*, 34(6), 633-649. <https://doi.org/10.1016/j.emj.2016.06.002>
- Schlenker, B. R., & Forsyth, D. R. (1977). On the ethics of psychological research. *Journal of Experimental Social Psychology*, 13(4), 369-396. [https://doi.org/10.1016/0022-1031\(77\)90006-3](https://doi.org/10.1016/0022-1031(77)90006-3)
- Stefanidis, A., Banai, M., & Dagher, G. K. (2023). Socio-cultural capital in the Arab workplace: Wasta as a moderator of ethical idealism and work engagement. *Employee Relations: The International Journal*, 45(1), 21-44. <https://doi.org/10.1108/ER-05-2021-0227>
- Tavşancıl, E., & Keser, H. (2002). İnternet kullanımına yönelik Likert tipi bir tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 79-100. <https://doi.org/10.1501/Egifak-0000000043>
- Turan, N., & Çekiç, Y. (2023). Ethics positions of nursing students in clinical decision-making. *Nursing Ethics*, 30(7-8), 1025-1037.
- Turnipseed, D. L. (2002). Are good soldiers good? Exploring the link between organizational citizenship behavior and personal ethics. *Journal of Business Research*, 55(1), 1-15. [https://doi.org/10.1016/S0148-2963\(01\)00217-X](https://doi.org/10.1016/S0148-2963(01)00217-X)
- Vandenberg, R. J. & Lance, C. E. (2000). A review and synthesis of the measurement invariance literature: Suggestions, practices, and recommendations for organizational research. *Organizational Research Methods*, 3(1), 4-69. <https://doi.org/10.1177/109442810031002>
- Voorhees, C. M., Brady, M. K., Calantone, R., & Ramirez, E. (2016). Discriminant validity testing in marketing: An analysis, causes for concern, and proposed remedies. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 44, 119-134. <https://doi.org/10.1007/s11747-015-0455-4>
- Wu, A. D., Li, Z. & Zumbo, B. D. (2007). Decoding the meaning of factorial invariance and updating the practice of multi-group confirmatory factor analysis: A demonstration with TIMSS data. *Practical Assessment Research & Evaluation*, 12(3). 1-26. <https://doi.org/10.7275/mhqa-cd89>
- Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2007). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Detay Yayıncılık.
- Yeşiltaş, M. D., & İmadoğlu, T. (2020). Kamu sektöründeki çalışanların etik konum algılarının makyavelizm eğilimlerinin ve işe angaje olma davranışlarının incelenmesi. *Business & Management Studies: An International Journal*, 8(4), 204-239. <http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v8i4.1714>